

ناره‌زایی به‌نژین له ئیران

19-11-2019

نووسه‌ره‌کان

زریان رۆژه‌لاتی

کورتە : زۆری نه‌خایاند هه‌تا کاریگه‌ریی دۆمینه‌یی رووداوه‌کانی عێراق و شه‌پۆلی دووه‌می به‌هاری عه‌ره‌بی له‌سه‌ر ئیران به‌روونی ده‌رکه‌وت. ب‌پیری دوونرخکردنی به‌نژین و گرانکردنی سێ قاتی به‌نژینی ئازاد، وایکرد ناره‌زاییه‌کانی جه‌ماوه‌ر، به‌نژین ئاسا گر بگه‌یت و به‌خێرای، له‌ نژیکه‌ی 50 شار و شارۆچکه‌ی جیاوازا ب‌لاوبه‌یته‌وه‌.

زىريان رۆژھەلآتى |

زۆرى نەخاياند ھەتا كارىگەرى دۆمىنەيى رووداۋەكانى عىراق و شەپۇلى دوۋەمى بەھارى عەرەبى لەسەر ئىران بەرۋونى دەرگەوت. بىرارى دوونىرگەردى بەنزىن و گرانگەردى سى قاتى بەنزىن ئازاد، واىكرد ناپەزايىيەكانى جەماۋەر، بەنزىن ئاسا گېرگىت و بەخىرايى، لە نىزىكە 50 شار و شارۋچكەى جىاۋازدا بىلواوبىتەۋە.

بىرارى گرانگەردى نىزى بەنزىن لە 1000 تەنەۋە بۇ 3000 تەنە بەشئۆھى ئازاد و بۇ 1500 تەنەنىش بۇ ئەۋ بەنزىنەى حكوومەت ۋەك پىشكىكى دىارىكاراۋ دەيداتە خەلك كە ئوۋىش بەرپۇزەبەكى بەرچاۋ كەمكراۋەتەۋە، ناپەزايى فراۋانى خەلكى لىكەۋتەۋە. كاردانەۋەى ھىزە ئەمىنەكانىش بە تايبەتى لە خوزستان و ناۋچە كوردنشىنەكان زۇر لە شوپنەكانى دىكە توندتر بوۋە. لە ماۋەى سى سالى رابردوۋىشدا ئەمە چۈرەمىن جارە كە خەلكى ئىران بەشئۆھەبەكى بەرپىلاۋ ناپەزايى لە دۆخى ئابوۋرى و سىياسى دەرەبېن. ھەم لەبەر دۆخى ناۋخۆيى و ھەم لەبەر ئەۋ پىگەبەكى كە تاران لە سىياسەتى ناۋچەكەدا ھەبەتى، ناپەزايى جەماۋەر لەۋچ گىرنگە و ئەگەر درىژە بىكىشى، كارىگەرىيەكانى تەنبا بەۋ ۋلتەۋە سىنووردار نامىنئىت.

بە ئەگەرى زۇر بەكىك لە ئامانجەكانى ئىران لە زىادكردى نىزى بەنزىن، زىادكردى داھات و ھەۋلداۋ بۇ زىادكردى ھەناردەكردى بەرھەمە نەۋتییەكانى ۋەك بەنزىن بۇ دەرەۋەبە كە دەشنى ۋەك رىگايەك بۇ دەرەۋەبەى گەمارۋكانى ئەمىرىك سەبىرىكىت. لەم ۋەختانەدا كە گەمارۋى ئەمىرىك لەسەر فرۇشتى نەۋتى خاۋى ئىران توندە، لەۋانەبە فرۇشتى بەرھەمە نەۋتییەكانى ۋەك بەنزىن ۋەك رىگاچارەبەك سەبىركرايىت.

ھەرچەندە گەلىك لە زانىارىيەكانى تايبەت بە بودجە ئارۋون، بەلام لە بىرارى گرانگەردى بەنزىنەۋە دەرەكەۋىت كە بودجەى ئىران كورتى ھىناۋە و بىۋىستى بەۋە ھەبە لەرپى گرانگەردى نىزى بەنزىنەۋە ئەۋ بۇشايىبە پىركىتەۋە. ۋەزىرى نەۋتى ئىران رايگەباندوۋە كە چاۋەرۋان دەكەن لەرپى جىبەجىكردى بەرپۇزەبەكى بەكارھىنانى بەنزىنەۋە، دەۋلەت لە سالىكدا شتىك لە دەۋرى 738 مىليۇن دۇلار داھانى ھەبىت. محەممەد باقر نەۋبەخت سەرۋكى رىخراۋى بەرنامە و بودجەى ئىرانىش ژمارەبەكى ھاۋشئۆھى ئەۋەى راگەباندوۋە و جەختى كردوۋە كە ئەۋ پارەبە بەسەر نىزىكە 60 مىليۇن ھاۋولتايىدا داۋەش دەكرىتەۋە. ھەلبەت بە لەبەرچاۋگرتى گرانبۋونى كەلوپەل و خىزمەتگوزارىيە جىاۋازەكان، پىناچىت پىدانى بىركى ۋەك 12 دۇلار بەھەر تاكىك لەۋ 60 مىليۇن كەسەى كە باسى دەكرىت، دلنەۋايەبەك بە ھاۋولتايىن بەدات.

لەلايەكى دىكەۋە زانىارى ھەن سەبارەت بەۋەى كە سەرەراى داۋەزىنى ئاستى فرۇشتى نەۋتى خاۋ، فرۇشتى بەرھەمە نەۋتییەكانى ۋەك بەنزىن داھاتىكى گىرنگ بۇ ئىران درووست دەكات. ئەمەش دەشنى بە دوو شئۆھى رەسمى و قاچاخىش بىت. لەبەر ئەۋەى مشتەرىيەكانى بەنزىنىش دەتۋان كەسانى ئاسايى بن، دۋزىنەۋە و گەمارۋدانى كارىكى ئاسان نىبە بۇ ئەمىرىك. ۋەزىرى نەۋتى ئىران رايگەباندوۋە كە ئەۋان لە فرۇشتى بەرھەمە نەۋتییەكاندا كىشەيان نىبە. ۋا تەخىمىن دەكرىت كە ئىران لە فرۇشتى بەرھەمە نەۋتییەكانى ۋەك بەنزىن و نەۋتى كوۋرە و گازى شىل بە ۋلتانى دراۋسى، مانگانە 500 مىليۇن دۇلارى دەسكەۋىت. ئەمەش لەم ۋەختانەدا كە تاران دەپەۋىت بەرگەى گەمارۋكانى ئەمىرىك بىگىت، دەتۋانئىت سەرچاۋەبەكى گىرنگ بىت.

گرانبۋونى بەنزىن، ھەللىزاردن و ناۋكۋىيە ناۋخۆيەكان

تا ئىستا لانىكەم سى مەرەجەى شىعى لە ئىران بەناۋەكانى ئايەتوللا سافى كۆلپايگانى و ئايەتوللا عەلەۋى گورگانى و ئايەتوللا مەكارمى شىرازى دزايەتى خۇيان بۇ بىرارى گرانگەردى نىزى بەنزىن راگەباندوۋە، ھەلبەت ھىشتا بەتەۋاۋى دىارنىبە دۋاى بەرگىبەكەى رابەرى ئىران لەۋ بىرپارە، ناپەزايى ئەۋ مەرەجەعانە تا چەند درىژەى دەبىت!

لەۋانەبە رەھەندىكى دىكەى گرانگەردى نىزى بەنزىن پەيۋەندى بە حىساباتى لايەنە جىاۋازەكانەۋە ھەبىت بۇ ھەللىزاردى پەرلەمان كە بىرپارە لە سەرەتاكانى سالى داھاتوۋدا ئەنجامبىرئىت. ئەگەرىك ھەبە كە عەلى لارىجانى سەرۋكى ئىستاي پەرلەمان خۇى كاندىد نەكات و بەۋجۋرەش مىللىنئى سەرەككى لە بەينى موحافىزكارەكان و گروۋپى ميانپەرە- رىفۇرمىستەكان بىت كە رۇخانى بەكىك لە كەسە دىيارەكانىتە. رۇخانى لە رۇژانى رابردوۋدا گەلىي لە ھەۋلىكى دەزگاي داد كرد كە بە ۋتەى خۇى لەژىر پەردەى دزايەتى گەندەلئىدا ئەجىندايەكى سىياسى جىبەجىن دەكات كە رەنگە ئامازەبەك بىت بۇ گىرانى كەسانى نىزىك لە بەرپىرسانى ئىستاي حكوومەت، بە تايبەت براكەى خۇى. لەبەرەمبەر ئەۋەشدا ھەرچەندە ناۋى نەھىنا، بەلام گەندەلئىبەكى تايبەت بە دىارنەمانى دوو مىليار دۇلارى ئاشكرا كرد كە دەشنى ۋەك شەرىكى پىشۋەختەى ھەللىزاردن سەبىرىكىت. گرانبۋونى نىزى بەنزىنىش رىك لە بەينى مىللىنئى بالەكانى دەسەلتادايە. حكوومەتەكەى رۇخانى سەرەتا بەرگىرى لە بىرپارەكە دەكرد، بەلام ئىستا جەخت لەۋە دەكاتەۋە كە ئەۋان بە تەنبا بىرپارىان نەداۋە و ئەۋ بىرپارە لە دەزگايەكدا بەناۋى "ئەنجوومەنى ھەماھەنگى ئابوۋرى" دراۋە كە دۋاى گەرانەۋەى گەمارۋكانى ئەمىرىك، بە فەرمانى رابەرى ئىران دامەزراۋە. بەمەش نايەۋىت بەرپىرسىارى ھەموو رووداۋەكە بەسەر ئەۋدا بىشكىتەۋە.

ئەنجوومەنى ھەماھەنگىي ئابوورى بۇخۇي دەزگايەكى تازەيە كە دامەزراندەكەي ليوانلىوي مەملەنىي بالەكانى دەسەلاتە. ھاشىيەي سالانى جەنگى ئىران وعىراق كە ەلى خامنەي سەرۆككۆماری ئەوكاتە داواي دەسەلاتى تايبەتى لە "ئايەتوللا خومەينى" كەردبوو، لەدواي گەرانەوہى گەمارۆكانى ئەمريكاش، ەسەن رۆحانى رايگەباند كە ئىران لە جەنگىي ئابوورىدايە و لەبەر ئەوہش، داواي لە رابەرى ئىران كەرد دەسەلاتى تايبەتى بىداتى تا بتوانىت رووبەرووي دۇخەكە بىتەوہ. كاتى خۇي ئەو دەسەلاتانەي كە رابەرى پىشوو بە خامنەي دابوو، واينكەردبوو كە لە كاتى جەنگ، ناوہندىبوونى بىبار درووستىت و دامەزراوہكانىش ملكەچى بىبارەكانى سەرۆككۆمار بن. ەلەبەت ئەمجارەيان ەلى خامنەي لە جياتى ئەوہى دەسەلاتىي وەھا بە رۆحانى بىدات، ئەنجوومەنىي ھاوئاھەنگىي ئابوورى درووستكرد كە بەرپىرسانى ەرسى دەسەلاتى ئىران تىيدا بەشدارن. بەمجۆرەش، رىگەي لەوہ گرت كە ەسەن رۆحانى بە پاساوي شەرى ئابوورىيەوہ، بە تەنيا جەلەوي دەسەلات بگرتتە دەست. ئىستا كە دۇخەكە تەقىوہتەوہ و خەلك رزاوہتە سەرشەقام، رۆحانىش نايەوئىت بە تەنھا بەرپىرپىرى ئەو بىبارە ەلبگرتت و رايگەباندووہ كە ئەو رىگەي لەوہ گرتووہ نرخی بەنزىن پىنج قات زىاد بگرتت!

خالىكى دىكە ئەوہى كە ئەگەر خۇپىشاندانەكان بەردەوام بن، بە ئەگەرى زۇر بۇزارى دواختنى ەلبۇزاردن دىتە رۇزەف و ئەگەر واش نەبىت، چاوپوان دەكرىت بەھوى نارەزايى خەلكوہ رىزەي بەشدارىكردنى خەلك لە جاران كەمتر بىت.

ئەنجام

بەنزىن تەنھا ھۆكارىك بوو بۇ دەرخستنى نارەزايى كەلەكەبووي خەلكى ئىران لە دۇخى ئابوورى و سياسى كە ئىستا زياتر تىكەلەوي بەكتر بوون. پىناچىت بەرپىرسانى ئىرانى ئەو وەختەي كە بىبارى گرانكردنى بەنزىن دواہ، پىشبنىي نارەزايىەكى فراوانيان كەردىت. لەدواي گەرانەوہى گەمارۆكانى ئەمريكا، ئىران لەرپى كۆنترۆلكردنى نرخی بەنزىن و نان كە بەكيان وەك خۇراكىكى سەرەكى و ئەويتىرشىيان وەك پىداويستىي گواستەوہ بايەخىكى بەكجار زۇريان بۇ چىنى ناوہپاست و كەمدەرامەت ەيە، ەھولى دابوو نارەزايى خەلك زياتر نەبىت. دەسبردن بۇ بەكىك لە پىداويستىيە سەرەككىيەكان دەتوانىت نارەزايىەكان پاەدارتر بكات. لەلەيەكى دىكەوہ ئەزموونى سى سالى رابردووش سەلماندوويەتى كە سەرکوكتردن نەيتوانىوہ رىگا لە دووبارەبوونەوہى خۇپىشاندان لە ئىران بگرتت. بىشك ئەوہ لەگەل چىرانى ئىنتەرنىت و بىئاكايى خەلك لە بەكتر، دەتوانىت كارىگەرى لەسەر خۇپىشاندانەكان دانىت، بەلام ئەستەمە كۇتايى بە نارەزايىەكانى خەلك بەيىتت. تەننەت ئەگەر خۇپىشاندانەكانىش دابمركىنەوہ، دىسان گۇرانى سياسى لە ئىران لەوانەيە درەنگ و زووي ەبىتت، بەلام شتىكى ەتمىيە. ئا لەبەرئەوہش، پىويستە كورد بە گشتى و ەرىمى كوردستان بە تايبەتى، خۇي بۇ سىنارىيۇ جياوازەكانى دۇخى ئىران ئامادە بكات.